

УДК: 343.359.2:352.07

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.6>

## **АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ЗАСІБ БОРТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**Возняковська К.А.,**

*доктор юридичних наук, професор,  
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін  
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту  
Національного університету «Одеська юридична академія»  
ORCID: 0000-0002-0351-7107*

**Біленець Д.А.,**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін  
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту  
Національного університету «Одеська юридична академія»  
ORCID: 0000-0003-0866-0698*

**Марчук В.В.,**

*аспірант Київського університету інтелектуальної власності та права  
Національного університету «Одеська юридична академія»  
ORCID: 0000-0002-8545-9114*

**Возняковська К.А., Біленець Д.А., Марчук В.В. Антикорупційні механізми у системі публічного адміністрування як засіб боротьби з організованою злочинністю в сфері господарювання.**

У статті досліджуються антикорупційні механізми в системі публічного адміністрування як один із найважливіших інструментів боротьби з організованою злочинністю у сфері господарювання. Корупція та організована злочинність становлять серйозну загрозу для стабільності та сталого розвитку держави, оскільки вони підривають довіру громадян до державних інститутів, створюють несприятливі умови для бізнесу та гальмують економічний прогрес. В умовах, коли організовані злочинні угруповання активно проникають у різні сфери економіки, особливо в галузь господарського права, впровадження ефективних антикорупційних механізмів стає надзвичайно актуальним і необхідним для забезпечення економічної безпеки країни.

Аналіз правових норм і інституційних рамок вказує на те, що сучасна система антикорупційних заходів в Україні спрямована на забезпечення максимальної прозорості та підзвітності діяльності державних органів. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) відіграють ключову роль у контролі за дотриманням антикорупційного законодавства, а також у розслідуванні найбільш складних та важливих корупційних справ, які мають значний вплив на економічну та соціальну стабільність. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) забезпечує необхідний процесуальний нагляд, а також підтримує державне обвинувачення у корупційних справах, що дозволяє ефективно реалізовувати антикорупційну політику на всіх рівнях державного управління.

У статті розглядається впровадження системи електронних декларацій, що забезпечує прозорість фінансових операцій державних службовців та дозволяє виявляти можливі випадки незаконного збагачення, що є одним із найсерйозніших корупційних правопорушень. Крім того, система ProZorro, яка забезпечує відкритість та прозорість процесу державних закупівель, грає

ключову роль у зниженні корупційних ризиків у публічному секторі. Особлива увага приділяється також використанню блокчейн-технологій у сфері фінансового моніторингу, які здатні значно підвищити рівень довіри до державних фінансів, ускладнюючи можливість маніпуляцій та зловживань у цій сфері.

**Ключові слова:** антикорупційні механізми, публічне адміністрування, організована злочинність, господарське право, блокчейн-технології, ProZorro, НАЗК, НАБУ, САП, корупція, економічні злочини.

**Vozniakovska K., Bilenets D., Marchuk V. Anti-corruption mechanisms in public administration as a tool for combating organized crime in the economic sector.**

The article examines anti-corruption mechanisms within the public administration system as one of the most important tools in combating organized crime in the economic sector. Corruption and organized crime pose a serious threat to the stability and sustainable development of the state, as they undermine public trust in government institutions, create unfavorable conditions for business, and hinder economic progress. In a context where organized criminal groups are actively infiltrating various sectors of the economy, especially in the field of economic law, the implementation of effective anti-corruption mechanisms becomes extremely relevant and necessary to ensure the economic security of the country.

The analysis of legal norms and institutional frameworks indicates that the modern system of anti-corruption measures in Ukraine is aimed at ensuring maximum transparency and accountability in the activities of public authorities. The National Agency on Corruption Prevention (NACP) and the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU) play a key role in monitoring compliance with anti-corruption legislation and investigating the most complex and significant corruption cases that have a substantial impact on economic and social stability. The Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office (SAPO) provides the necessary procedural oversight and supports the prosecution in corruption cases, enabling the effective implementation of anti-corruption policies at all levels of government.

The article also discusses the implementation of an electronic declaration system that ensures the transparency of financial transactions of public officials and allows for the identification of possible cases of illicit enrichment, which is one of the most serious corruption offenses. Additionally, the ProZorro system, which ensures openness and transparency in the public procurement process, plays a key role in reducing corruption risks in the public sector. Special attention is also given to the use of blockchain technologies in financial monitoring, which can significantly increase trust in public finances and complicate the possibility of manipulation and abuse in this area.

**Key words:** anti-corruption mechanisms, public administration, organized crime, economic law, blockchain technology, ProZorro, NACP, NABU, SAPO, corruption, economic crimes.

**Постановка проблеми.** Корупція та організована злочинність є одними з найбільших викликів, що стоять перед системою публічного адміністрування в Україні. Вони не лише підривають економічну стабільність, але й негативно впливають на довіру громадян до державних інститутів. В умовах, коли організована злочинність проникає в економічну сферу, особливо у сферу господарського права, стає надзвичайно важливим впровадження ефективних антикорупційних механізмів у системі публічного адміністрування. Такі механізми повинні бути спрямовані на виявлення, попередження та припинення корупційних схем, які використовуються організованими злочинними угрупованнями для незаконного збагачення та ухилення від відповідальності. Проблема полягає в тому, що існуючі антикорупційні заходи часто не враховують складність і динаміку організованої злочинності, що ускладнює ефективну боротьбу з нею.

**Мета дослідження.** Метою цієї статті є дослідження ролі та ефективності антикорупційних механізмів у системі публічного адміністрування як засобу протидії організованій злочинності в господарській сфері. Аналізу підлягають чинні правові норми та інституційні рамки, що регулюють антикорупційну діяльність в Україні, а також розглядаються можливі шляхи їхнього вдосконалення.

**Стан наукової розробки проблеми.** В Україні проблематика антикорупційної політики та її впливу на публічне адміністрування активно розглядається в наукових колах. Дослідження зосереджуються на правових і інституційних аспектах запобігання корупції, ефективності роботи спеціалізованих антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро України

(НАБУ) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Дослідження вчених зосереджені на проблемах правозастосування, аналізі корупційних схем та їх впливу на господарську діяльність. Значна увага приділяється питанням реформування державного управління та вдосконалення правових норм, які регулюють антикорупційну діяльність.

**Виклад основного матеріалу.** Антикорупційні механізми у системі публічного адміністрування є одним із ключових інструментів у боротьбі з організованою злочинністю у сфері господарювання. Ефективна антикорупційна політика забезпечує прозорість та підзвітність діяльності державних органів, мінімізуючи можливості для корупційних схем, які є підґрунтям для функціонування організованих злочинних груп.

Як зазначає Головкін Б., «механізм запобігання корупції - це імплементація міжнародних антикорупційних стандартів у правову систему України, практична реалізація державної антикорупційної політики, втілення антикорупційних ініціатив, міжнародна співпраця і діяльність громадських об'єднань у сфері запобігання та протидії корупції з метою захисту особи, суспільства, держави і бізнесу від корупційних посягань» [2, с. 254].

Впровадження антикорупційних заходів є пріоритетом для багатьох країн світу, і Україна не є винятком. Зважаючи на високу залежність економіки від публічних фінансів та державно-приватного партнерства, корупція в публічному секторі може мати надзвичайно негативні наслідки для розвитку країни та її міжнародного іміджу. Сьогодні корупція в Україні залишається однією з основних загроз економічній стабільності, а організовані злочинні групи активно використовують слабкість правозастосовної системи для здійснення незаконної діяльності.

Майже половина населення – 44% – оцінює корупцію як найбільш серйозну проблему в Україні, ще 36% вважають її досить серйозною. Лише 2% населення певні, що проблема корупції надумана, а 12% не вважають її серйозною [3].

Основою для реалізації антикорупційних заходів в Україні є Закон України «Про запобігання корупції» [6], який закріплює принципи антикорупційної політики та визначає механізми запобігання корупції. Закон передбачає обов'язковість декларування доходів, майна та фінансових зобов'язань державних службовців, що є важливим елементом контролю за їх діяльністю та запобігання незаконному збагаченню. Декларування є обов'язковим для всіх посадових осіб, що дозволяє громадськості та відповідним органам контролювати доходи та майновий стан службовців, забезпечуючи прозорість їх фінансових операцій. Це особливо важливо в умовах, коли державні службовці мають доступ до значних фінансових ресурсів, а також можливість впливати на прийняття рішень, що стосуються державних закупівель та управління публічними фінансами.

Крім того, законодавство передбачає впровадження антикорупційних програм у державних установах та підприємствах, що сприяє запобіганню корупційним проявам у сфері господарювання. Ці програми включають заходи з підвищення прозорості та підзвітності, а також створення умов для виявлення та запобігання корупційним схемам. Наприклад, державні підприємства зобов'язані розробляти та впроваджувати внутрішні комплаєнс-політики, які регламентують правила поведінки працівників та стандарти етики, що дозволяє підвищити відповідальність підприємств за дотримання антикорупційних норм. Цей підхід сприяє формуванню корпоративної культури, орієнтованої на запобігання корупції та зловживань, що є важливим для забезпечення ефективного управління державними ресурсами.

Інституційні механізми протидії корупції в Україні відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності антикорупційної політики. Однією з ключових інституцій, що здійснює антикорупційну діяльність, є Національне агентство з питань запобігання корупції (далі НАЗК), створене на основі Закону України «Про запобігання корупції» [6].

НАЗК відповідає за розробку та впровадження антикорупційної політики, а також здійснює контроль за дотриманням законодавства щодо конфлікту інтересів та моніторинг способу життя державних службовців. Агентство також здійснює перевірку декларацій посадових осіб, виявляє можливі корупційні ризики та проводить розслідування щодо невідповідностей у деклараціях. Це дозволяє своєчасно виявляти випадки незаконного збагачення та інших корупційних правопорушень, що є важливим елементом у боротьбі з організованою злочинністю.

Ефективне впровадження НАЗК антикорупційних програм юридичних осіб забезпечить прозорість їх діяльності, справедливе та неупереджене виконання працівниками й керівництвом юридичних осіб своїх функціональних обов'язків, що не лише дозволить зекономити державні кошти та моніторити їх використання юридичною особою, а й стане поштовхом до розвитку економіки

держави, оскільки позитивно вплине на рівень конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості бізнес-середовища України [10, с. 311].

В. Скиба проаналізував, що антикорупційна реформа сама собою в Україні не була вигадана. Насамперед брався досвід іноземних держав. В кожній країні існує державний антикорупційний орган, що покликаний боротися з таким негативним явищем, як корупція [9, с. 58].

Національне антикорупційне бюро України (далі НАБУ), створене відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», відіграє центральну роль у розслідуванні корупційних злочинів, особливо тих, що пов'язані з діяльністю високопосадовців та організованих злочинних груп. НАБУ проводить розслідування найбільш складних корупційних справ, які мають значний вплив на економічну стабільність держави. Однією з головних функцій НАБУ є розслідування корупційних злочинів, що стосуються великих фінансових потоків, державних закупівель, а також діяльності державних підприємств. Діяльність НАБУ спрямована на виявлення і документування корупційних схем, які можуть бути використані для незаконного збагачення або відмивання грошей, що є серйозною загрозою для економічної безпеки держави.

Боротьба з корупцією - одна з важливих вимог, сформульованих Європейською комісією для України під час отримання статусу кандидата на членство в ЄС. Верховна Рада України схвалила Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки, визначаючи подальшу боротьбу з корупцією як одну з ключових вимог у нашій країні [4].

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), створена на основі Закону України «Про прокуратуру» [7], здійснює процесуальний нагляд за діяльністю НАБУ та підтримує державне обвинувачення у справах, що розслідуються цим органом. З березня 2024 року САП стала юридичною особою публічного права незалежною від Офісу генпрокурора. САП відіграє важливу роль у забезпеченні незалежності розслідувань і судового процесу, що є важливим для досягнення справедливості у справах про корупцію. САП також відповідає за координацію діяльності між різними правоохоронними органами, що забезпечує ефективне розслідування та переслідування корупційних правопорушень. Координація між НАБУ та САП дозволяє створити цілісну систему боротьби з корупцією, що включає всі етапи від розслідування до судового розгляду.

Сучасні технології відіграють важливу роль у боротьбі з корупцією у сфері публічного адміністрування та господарювання. Одним із ключових технологічних інструментів є система електронних декларацій, що забезпечує прозорість доходів і витрат державних службовців. Відповідно до Закону «Про запобігання корупції» [6], усі посадові особи зобов'язані подавати щорічні декларації про свої доходи, витрати та майно.

Це дозволяє не лише контролювати доходи посадовців, але й виявляти можливі невідповідності між задекларованими доходами та реальним майновим станом, що може свідчити про корупційні дії. Електронне декларування стало важливим кроком у забезпеченні прозорості діяльності державних службовців, а також у зміцненні довіри громадськості до державних інституцій.

Ще одним важливим технологічним рішенням є система ProZorro, впроваджена відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» [8]. ProZorro забезпечує повну прозорість процесу державних закупівель, що значно знижує ризики корупції у цій сфері. Система дозволяє громадськості контролювати процес закупівель, що підвищує довіру до державних інституцій і знижує можливості для зловживання владою. Впровадження системи ProZorro стало важливим етапом у реформуванні публічних закупівель в Україні, що дозволило значно зменшити корупційні ризики та підвищити ефективність використання державних коштів. Завдяки прозорості та відкритості процедури закупівель, вдалося досягти значної економії бюджетних коштів, що є позитивним прикладом використання технологій у боротьбі з корупцією.

Деякі науковці дійшли висновку, що електронна система публічних закупівель ProZorro має позитивний вплив на розвиток публічних закупівель в Україні, адже сприяє підвищенню прозорості торгів і тендерних процедур, розширює можливості для участі в тендерах суб'єктів малого і середнього бізнесу тощо. Однак недоліки, насамперед у правоохоронній і судовій системі України, зумовлюють непоодинокі випадки формування корупційних схем у системі публічних закупівель як у самій ProZorro, так і за її межами [5, с. 111].

Блокчейн-технології також мають значний потенціал у боротьбі з корупцією. Впровадження блокчейну в систему обліку та контролю державних фінансів може забезпечити незмінність та прозорість записів, ускладнюючи можливість маніпуляцій та корупційних дій. Це є особливо актуальним для фінансового моніторингу та контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, що

можуть бути залучені до незаконних операцій. Використання блокчейн-технологій у державному управлінні дозволяє підвищити рівень довіри до фінансових операцій та знизити ризики корупції у сфері господарювання.

Блокчейн визначається як децентралізований або розподілений електронний реєстр надійних і постійних даних, робота якого базується на криптографічних алгоритмах, основною властивістю яких є запис інформації про всі транзакції, здійснені шляхом створення блокових транзакцій. Принцип роботи блокчейна досить простий. У найзагальнішому випадку її можна представити як рахункову книгу, яку має кожен учасник системи на основі технології блокчейн і в кожній з яких записуються всі без винятку транзакції, що відбулися в цій системі. У цій книзі можна фіксувати будь-які транзакції - від фінансових операцій з криптовалютою до результатів голосування на виборах. Характерною особливістю технології блокчейн є те, що сторінки цієї книги одночасно зберігаються всіма користувачами мережі, постійно оновлюються і мають посилання на попередні сторінки. Якщо ви спробуєте підробити запис будь-якої транзакції, видаливши або вставивши сторінку в книгу, система негайно звернеться до десятків тисяч інших версій цієї книги і виявить невідповідність у структурі блоків [1, с. 1].

Крім того, розвиток систем електронного урядування сприяє зменшенню корупційних ризиків, оскільки мінімізує необхідність особистих контактів між громадянами та державними службовцями. Це, в свою чергу, знижує можливості для корупційних практик, таких як хабарництво та зловживання владою. Електронні послуги, що надаються через системи електронного урядування, дозволяють громадянам отримувати адміністративні послуги безпосередньо через Інтернет, що мінімізує можливість зловживання з боку державних службовців. Наприклад, система електронного документообігу дозволяє уникнути затримок у розгляді документів та забезпечити прозорість процесу прийняття рішень.

Однак, незважаючи на впровадження низки прогресивних заходів, проблеми все ще залишаються. Однією з основних є недостатній рівень інституційної спроможності антикорупційних органів, що ускладнює їхню здатність ефективно протидіяти корупції в умовах активного опору з боку організованих злочинних груп. Організовані злочинні групи часто мають значні фінансові ресурси та зв'язки в державних органах, що дозволяє їм чинити тиск на антикорупційні органи та уникати відповідальності. Це вимагає посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, підвищення їх незалежності та забезпечення належного фінансування для здійснення ефективної боротьби з корупцією.

Успішна боротьба з корупцією неможлива без активної участі громадянського суспільства. Наявність незалежних громадських організацій, які займаються моніторингом та викриттям корупційних правопорушень, значно підвищує ефективність антикорупційної діяльності. Громадські організації мають важливе значення в процесі формування громадської думки щодо корупції та підвищення рівня підзвітності державних органів.

В Україні важливу роль у цьому відіграють такі організації, як Transparency International Ukraine, яка здійснює моніторинг рівня корупції в державі, розробляє антикорупційні рекомендації та активно залучає громадськість до боротьби з корупцією. Співпраця між державою та громадянським суспільством є важливим елементом у процесі боротьби з корупцією. Громадські організації можуть здійснювати незалежний моніторинг діяльності державних органів, надавати експертну допомогу у розробці антикорупційних заходів, а також сприяти формуванню антикорупційної культури серед населення. Важливо, щоб держава забезпечувала умови для ефективної роботи громадських організацій, зокрема гарантувала їхню незалежність та захист від переслідувань.

Таким чином, антикорупційні механізми у системі публічного адміністрування є важливим інструментом у боротьбі з організованою злочинністю у сфері господарювання. Ефективність цих механізмів залежить від комплексного підходу, що включає законодавчі ініціативи, інституційне забезпечення, використання сучасних технологій, міжнародне співробітництво та залучення громадянськості до процесу боротьби з корупцією. Однак для досягнення успіху необхідно продовжувати удосконалювати правозастосовну практику, підвищувати рівень прозорості та підзвітності державних інституцій, а також забезпечувати належний рівень фінансового та ресурсного забезпечення антикорупційних органів. Лише в умовах системного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін можна досягти реальних результатів у боротьбі з корупцією та забезпечити економічну безпеку держави.

**Висновки.** Антикорупційні механізми у системі публічного адміністрування є важливою складовою забезпечення правопорядку та економічної стабільності в Україні. Вони слугують потужним інструментом у боротьбі з організованою злочинністю у сфері господарювання, запобігаючи корупційним схемам, які можуть завдати значної шкоди економіці та іміджу держави на міжнародному рівні. Впровадження системи декларування доходів, ефективне функціонування інституцій, таких як НАЗК, НАБУ та САП, а також використання сучасних технологій, зокрема системи ProZorro та блокчейн-технологій, є важливими елементами комплексного підходу до боротьби з корупцією.

Незважаючи на досягнуті успіхи, антикорупційні механізми в Україні ще потребують вдосконалення. Однією з головних проблем залишається недостатня інституційна спроможність антикорупційних органів, що ускладнює ефективну протидію корупції, особливо в умовах активного опору з боку організованих злочинних груп. Необхідність підвищення незалежності та фінансового забезпечення антикорупційних інституцій є критичним для покращення їхньої роботи.

Міжнародний досвід свідчить про те, що успішна боротьба з корупцією можлива лише за умови активної співпраці між державою, громадянським суспільством та міжнародними організаціями. Україна повинна продовжувати адаптувати найкращі міжнародні практики, підвищувати правову культуру серед державних службовців та громадян, а також забезпечувати широке залучення громадськості до процесу боротьби з корупцією.

Загалом, для досягнення реальних результатів у боротьбі з корупцією необхідно забезпечити системний підхід, який включає як правове, так і інституційне та технологічне забезпечення, активізувати міжнародне співробітництво та посилити взаємодію з громадянським суспільством. Лише за таких умов можна гарантувати прозорість та підзвітність державних органів, що є необхідною умовою для ефективної боротьби з організованою злочинністю у сфері господарювання та забезпечення економічної безпеки України.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Legal Aspects of Blockchain Technology Use / F. Santiago, A. Metil, O. Podtserkovnyi, K. Vozniakovska, V. Oliukha. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Vol. 22. Issue 6. 2019. P. 1–6.
2. Головкін Б.М. Механізм запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2018. (4). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup\\_2018\\_4\\_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2018_4_55).
3. Корупція у повсякденному житті українців: За що даємо хабарі? Кому і чому? URL: <https://dif.org.ua/article/koruptsiya-u-povsyakdennomu-zhitti-ukraintsiv-za-shcho-daemo-khabari-komu-i-chomu345654>.
4. Мамка Г. Особливості та виклики в новому законі про НАБУ. URL: <https://pravo.ua/osoblyvosti-ta-vyklyky-u-novomu-zakoni-pro-nabu/>.
5. Пономаренко Н.М., Возняковська К.А., Неміш Ю.В. Особливості використання електронної системи PROZORRO в державних закупівлях в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Науково-практичний журнал*. 25/2021. С. 100–113.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
7. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
8. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.
9. Скиба В.М. Повноваження національного агентства з питань запобігання корупції як органу системи антикорупційних органів. *Галицькі студії: Юридичні науки*. № 2 (2023). С. 58–62.
10. Созанський Т.І., Луцик В.В. Повноваження національного агентства з питань запобігання корупції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. Випуск 1. 2018. С. 302–314.